ІСТОРІЯ

УДК 930.85.05
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-1-1

Роман БЕРЕСТ,
orcid.org/0000-0001-7405-2020
доктор історичних наук,
професор кафедри режисури та хореографії
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) berest_liet@ukr.net

Олег ПЕТРИК,
orcid.org/0000-0002-4245-3839
кандидат мистецтва,
професор кафедри режисури та хореографії
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) Oleh.Petryk@lnu.edu.ua

ВІД СВІТОВИХ ОПЕРНИХ СЦЕН ДО ФРОНТОВИХ ОКОПІВ УКРАЇНИ: СИНТЕЗ МИСТЕЦТВА І ПАТРІОТИЗМУ (ДО 50-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ВАСИЛЯ СЛІПАКА)

У статті проведено комплексне дослідження життя та творчої діяльності українського оперного співака та захисника України Василя Сліпака. Його постать – це приклад синтезу мистецької кар'єри та відданості своїй державі, адже він був не лише талановитим митцем та активним громадським діячем, а й великим патріотом, захисником незалежності України. В процесі підготовки статті використано широкий спектр методів дослідження: біографічний аналіз, аналіз творчості та соціокультурний контекст. Дослідження базується на аналізі першоджерел, таких як інтерв'ю, документи, а також на вторинних джерелах – наукових працях та публікаціях у медіа. Простежено становлення та формування світогляду від ранніх років до визнання на світовій оперній сцені та участі в АТО 2015 року.

Особливо детально розглянуто творчий шлях Василя Сліпака, вплив української культури на формування його багатогранного творчого світогляду, різноманітність репертуару, унікальний вокальний талант, який неймовірно захоплював переповнені найкращі глядацькі зали багатьох країн та велику любов до рідної землі, її талановитого й роботящого народу над яким нависла смертельна загроза поневолення з боку російського окупанта. Це зумовило повернення Василя Сліпака з еміграції додому в стрій захисників рідної Батьківщини. Важливим аспектом дослідження став аналіз громадянської позиції В. Сліпака та його участі в АТО. Наведено приклади волонтерської діяльності оперного співака та описано його три поїзди на фронтову лінію у 2015–2016 рр. Василь Сліпак став символом сучасної України, який втілив у собі ідеали свободи, незалежності та самопожертви, адже у пам'ять про нього відбуваються конкурси, фестивалі, благодійні концерти, пишуть книги, створюють музейні виставки, знімають документальні фільми тощо. Дослідження дозволило зібрати та синтезувати вагомі аспекти життя та діяльності Василя Сліпака, створити цілісне уявлення про його особистість.

Ключові слова: *історія, українська культура, опера, музика, мистецтво, патріотизм.*

Roman BEREST,
orcid.org/0000-0001-7405-2020
Doctor of Historical Sciences,
Professor of the Department of Directing and Choreography
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) Berest_liet@ukr.net

Oleg PETRYK,
orcid.org/0000-0002-4245-3839
Candidate of Arts, Professor of the Department of Directing and Choreography
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) Oleh.Petryk@lnu.edu.ua

FROM THE WORLD OPERA STAGE TO THE FRONT THE TRENCHES OF UKRAINE: A SYNTHESIS OF ART AND PATRIOTISM (TO THE 50TH ANNIVERSARY OF VASYL SLIPAK'S BIRTHDAY)

The article provides a comprehensive study of the life and creative activity of the Ukrainian opera singer and defender of Ukraine, Vasyl Slipak. His figure is an example of the synthesis of an artistic career and devotion to his country, because he was not only a talented artist and an active public figure, but also a great patriot, a defender of the independence of Ukraine. In the process of preparing the article, a wide range of methods was used research: biographical analysis, creative analysis and sociocultural context. The research is based on the analysis of primary sources, such as interviews, documents, as well as on secondary sources – scientific works and publications in the media. The formation and formation of the worldview from early years to recognition on the world opera stage and participation in the ATO in 2015 are traced.

The creative path of Vasyl Slipak, the influence of Ukrainian culture on the formation of his multifaceted creative worldview, the diversity of the repertoire, the unique vocal talent that incredibly captivated the overflowing best auditoriums of many countries, and the great love for his native land, its talented and hardworking people, which loomed over mortal threat of enslavement by the Russian occupier. This led to the return of Vasyl Slipak from emigration home to the defenders of his native Motherland. An important aspect of the research was the analysis of V.'s civic position. Slipak and his participation in ATO. Examples of the opera singer's volunteer activities are given and his three trains to the front line in 2015–2016 are described. Vasyl Slipak became a symbol of modern Ukraine, who embodied the ideals of freedom, independence and self-sacrifice, because in his memory competitions, festivals, charity concerts are held, books are written, museum exhibitions are created, documentaries are filmed, etc. The conducted research made it possible to collect and synthesize important aspects the life and activities of Vasyl Slipak, to create a complete picture of his personality.

Key words: *history, Ukrainian culture, opera, music, art, patriotism.*

Постановка проблеми. В історії є чимало особистостей, які, досягнувши вершин у світовому мистецтві, свідомо обирали шлях захисника рідної держави, демонструючи, що справжня патріотична відданість не має меж і може поєднуватися з найвищими досягненнями в мистецтві, а їхній життєвий вибір став прикладом для мільйонів людей. Однією з таких постатей є Василь Сліпак – оперний співак світових оперних сцен та захисник України. Він став прикладом поєднання високого мистецтва, активної громадянської позиції, любові до рідної землі., патріотизму та самопожертви. Дослідження особистості Василя Сліпака є актуальним завданням для української історії, мистецтвознавства та культурології, оскільки він не лише досягнув вершин у своїй професії: його вокальні дані, артистизм та інтерпретація класичних оперних партій здобули визнання у всьому світі, а й активно відстоював ідеали демократії, свободи та незалежності. Тому важливо комплексно дослідити значення особистості Василя Сліпака для української історії, оскільки це дозволить глибше зрозуміти процеси, які відбуваються в нашій державі.

Аналіз дослідження. Вивчення теми дослідження демонструє, що на сьогодні є багато матеріалів про життя та діяльність Василя Сліпака, зокрема життя та діяльність митця досліджували І. Вовк, С. Бояркевич, М. Верещиця, Н. Гумницька, І. Лишнівська, Н. Письменна та інші. Проте більшість досліджень зосереджена на окремих аспектах його біографії: вокальній майстерності або громадській діяльності, тому є потреба у створенні комплексного наукового дослідження, яке б охопило всі аспекти його життя та творчості.

Метою статті є комплексне дослідження формування особистості та творчої діяльності Василя Сліпака.

Виклад основного матеріал. Василь Сліпак – приклад того, як високе мистецтво і реальність війни можуть поєднатися в житті однієї людини. Оперний співак світового рівня обрав шлях воїна і віддав своє життя за незалежність України. Його життєвий шлях – це вибір між сценою і фронтом, між мистецтвом і обов'язком перед Батьківщиною.

Василь Сліпак народився 20 грудня 1974 р. у Львові. Мати, Надія Василівна, працювала в конструкторському бюро, а батько, Ярослав Володимирович, був спеціалістом виробничого підрозділу. Тому музичний дар хлопчика став для родини несподіванкою. Його, як і своє ім'я, Василь успадкував від дідуся, який мав унікальний голос. Змалечку Василеві заклали цінність, що супроводжували його все життя: Бог, Родина, Україна. Крім захоплення співом Василь чудово малював: у відділі діаспори Львівського історичного музею зберігається 41 малюнок Василя Сліпака, які передав туди брат Орест у пам'ять про загиблого (Вовк, 2020: 6).

Василь згадував, що в дитинстві найбільше на нього мали вплив народні пісні, адже вони наповнювали його серце. Особливо йому запам'яталося виконання пісні тріо Мареничів на сільському весіллі (Лешнівська, 2018: 3).

1980 р. Василь Сліпак почав навчатися у середній школі № 46 (нині – ліцей № 46 імені В'ячеслава

Чорновола Львівської міської ради). У третьому класі в життя хлопця відбувся важливий етап становлення. Тоді старший брат Орест запропонував йому долучитись до Львівської хорової капели «Дударик» (нині – Львівська державна академічна хорова капела «Дударик») під керівництвом народного артиста України Миколи Кацала (1983–1994 рр.). З цим колективом він вперше у 1990 р. побував у концертному турі в США і Канаді (Карась, 2018: 20). У складі хорової капели Василь Сліпак виступав у найпрестижніших концертних залах України (Національна філармонія України, Національний палац мистецтв «Україна», Національна опера України ім. Тараса Шевченка) та світу (собор Паризької Богоматері у Франції, Карнегі-Хол у США, зал West Edmonton Mall та Ванкувер Ейр Плейс у Канаді, Домський собор у Латвії, Варшавську філармонію в Польщі, а також у Литві, Естонії, Грузії, Молдові, Угорщині, Словаччині, Австрії, Італії, Ватикані, Бельгії, Нідерландах та Швейцарії).

Разом з капелою він отримав змогу виступати на світових сценах; брати участь у Міжнародному хоровому фестивалі у місті Паувел-Рівер, Міжнародному фестивалі у Ванкувері (Канада, 1990 р.), VI Всесвітньому дні молоді у Ченстохові (Польща, 1991 р.), де головним гостем був Папа Римський Іван Павло II; у II Міжнародному фестивалі духовної музики «Gaude Mater» (Ченстохова, Польща: 1992 р.). Музичний смак та репертуарні вподобання майбутнього оперного співака з'являлись під впливом видатних зразків української та світової музики, зокрема концертів Д. Бортнянського, А. Веделя, М. Березовського, колядок і щедрівок в обробках М. Лисенка та М. Леонтовича. Неабиякий вплив на Василя Сліпака мала співпраця з відомими українськими співаками: Людмилою Божко, Наталією Свободою, Володимиром Ігнатенком і Ніною Матвієнко (Гумницька, 2017: 3–4).

1992 р. Василь Сліпак вступив на навчання до Львівського вищого державного музичного інституту імені Миколи Лисенка (тепер – Львівська національна музична академія імені Миколи Лисенка) і став студентом класу сольного співу народної артистки України, лауреатки Національної премії України ім. Т. Шевченка, професорки Марії Байко. Під її керівництвом він зміг опанувати значну частину репертуару із творів українських і західноєвропейських композиторів. Зокрема, В. Сліпак успішно виконував партії Алкіда з однойменної опери Дмитра Бортнянського та Лебедя у «Карміна Бурана» Карла Орфа. Саме під час навчання виявився його потужний творчий потенціал.

Випадкова зустріч старшого брата Василя Сліпака з композитором українського походження Мар'яном Кузаном у Франції стала переломним моментом у кар'єрі хлопця. Завдяки цій зустрічі, талант молодого співака було почуто далеко за межами України у місті Клермон-Феррані, Франція. Василь Сліпак єдиний із конкурсантів, хто співав пісні рідною мовою, за що здобув Гран-прі та Гран-прі глядацьких симпатій. Цей дебют відкрив перед Василем двері до європейських сцен. 1994 р. Василь Сліпак отримав дозвіл виступити зі своєю програмою (концерт із творів української народної музики) у Парижі, а згодом із сольним концертом в місті Віші (Франція) (Гумницька, 2017: 6).

Значну роль у творчій діяльності Василя Сліпака відіграв композитор Олександр Козаренко, який так згадував про свою зустріч із оперним співаком: «У 1994 р. я написав камерну кантату «П'єро мертвопетлює» на слова Михайла Семенка для голосу, якого не існувало. Я почув його у сні. Йду коридорами консерваторії, у портфелі – новий твір. І раптом чую, як у класі Марії Байко хтось чудово співає «Ave Maria» Джуліо Каччіні. Зайшов до класу, познайомився і запропонував йому вперше виконати мій твір. Через півроку у Львівській філармонії з успіхом відбулася прем'єра». О. Козаренко характеризував Василя Сліпака як видатного оперного виконавця із величезним вокальним діапазоном справжнього європейського рівня (Карась, 2018: 21).

Двоюрідний брат В. Сліпака Володимир Омелян зазначає, що Василь був енергійним та сповненим оптимізму: «Два метри зросту, прямий хребет і правда з вуст. Він жив тим, що робив. Не просто співав, а був героєм сцени. Так і воював» (Верещиця, Народна думка, 01.07.2016).

Наступні роки Василя Сліпака стали продуктивними у плані професійного зростання та розвитку. Співак брав участь у 2-денному музичному марафоні Першого міжнародного фестивалю сучасного мистецтва «Два дні і дві ночі нової музики» в Одесі, у телевізійній передачі «Класік-прем'єр», зйомки якої відбувались у Національному палаці мистецтв «Україна». Він провів сольний концерт у Києві в рамках Міжнародного молодіжного форуму, де звучала модерна музика та бароко, взяв участь у концерті Міжнародного фестивалю сучасної музики «Контрасти», що відбувся у Львівській обласній філармонії, де прозвучав оркестровий твір Ігоря Щербакова «Арія Пассіоне», брав участь в опері «Дідона й Еней» Генрі Перселла, де Василь Сліпак відразу виконав три арії: Відьмака (контртенор), Духа Меркурія

(баритон) і Юги (тенор) (Гумницька, 2017: 6–7). Ігор Щербаков згадував: «… партію сопрано співав височенний, двох метрів зросту, Василь Сліпак, причому так артистично й майстерно, що зал Будинку вчених стогнав від захвату. І диригент Ігор Андрієвський повністю повторив цей чудовий твір на біс. Це був єдиний випадок за всі фестивалі, коли твір повторили повністю. Прямо шаленство!» (Карась, 2018: 21).

Василь Сліпак успішно подолав конкурсне випробування на вступ до складу Паризької національної опери, а згодом почав сольну кар'єру у країнах Європи. Крім української, співак вільно володів багатьма іноземними мовами: італійською, французькою, англійською, німецькою, іспанською, польською, що давало йому можливість виступати в багатьох іноземних країнах («Літературна Україна», 2016: 6).

Після здобуття визнання Василь Сліпак перебував на піку слави. Його вокальна майстерність проявлялась в операх «Гра любові і випадку» П'єра Карле де Шамблена Маріво, «Кармен» Ж. Бізе, «Дон Карлос» Дж. Верді.

Також він продовжував брати участь у Міжнародних фестивалях «Дні музики краківських композиторів», «Мистецьке березілля. Музика» (Київ), Першому фестивалі «Золотоверхий Київ», Міжнародному пісенному конкурсі у місті Марманді (Франція) (Гумницька, 2017: 6–7).

Василь Сліпак виконував багато сольних арій, але найулюбленішою для нього була партія Мефістофеля в опері «Фауст» Ш. Гуно. Звідси і з'явився позивний «Міф», з яким Василь Сліпак воював на передовій (Верещиця, «Народна думка», 01.07.2016).

Незважаючи на свою популярність у світі, Василь Сліпак займав активну громадянську позицію: йому двічі пропонували французьке громадянство, але він відмовлявся. Василь Сліпак був прихильником демократичної України, тому брав активну участь у Помаранчевій революції, а під час Революції Гідності створив волонтерський рух у Франції, адже не мав змоги приїхати до Києва. Василь Сліпак передавав гуманітарну допомогу на Майдан, проводив мітинг солідарності на підтримку Євромайдану та маніфестацію у Парижі проти агресії росії (Гумницька, 2017: 11–12).

Значуще місце в житті Василя Сліпака займала волонтерська діяльність. Після проголошення незалежності він був серед перших, хто долучався до волонтерських рухів. На перші зібрані волонтерські гроші Василь Сліпак купив машину «Форд» для «Правого сектора». З нагоди Дня Незалежності України він організував і провів у Парижі фотосесію учасників в українському національному одязі – акцію «Смайли для України». В тому ж році спільно з європейськими оперними співаками, Василь Сліпак створив фонд «Opera-friends for children/ Опера-друзі для дітей» – гуманітарну некомерційну організацію (Гумницька, 2017: 11–12).

Уперше Василь Сліпак поїхав в зону бойових дій у травні 2015 р., де був близько місяця: воював у Пісках у районі Донецького аеропорту, брав участь у боях за Авдіївку у складі 1-ї окремої штурмової роти 7-го окремого батальйону Добровольчого українського корпусу. Потім повернувся в Париж, де намагався усіма способами доносити світовій спільноті про війну в Україні. Василь Сліпак казав: «Як чоловік, можу бути на війні, а як артист – можу робити максимальну промоцію України у Франції». Вдруге Василь поїхав у Маріуполь у вересні 2015 р., а в жовтні повернувся до Парижа. Сам співак говорив: «Усі найкращі моменти свого життя я проживаю на Батьківщині, і думаю, багато українців зараз би мали відчувати унікальність історичного моменту. Я мушу бути там, на війні. Бо саме там, на Сході, на фронті, пишеться історія України» (Гумницька, 2017: 23).

У телевізійних інтерв'ю Василь Сліпак говорив: «Україна сильна завдяки своєму народу!» і закликав політиків почути свій народ: «Моя професія – співак. Там я граю. В Україні – я справжній, я не граю ролі, я проживаю тут найунікальніші моменти свого життя. Наше завдання – перемогти, довести справу до кінця» (Петренко, Суспільне культура, 18.12.2020).

Побратим Василя Сліпака, який воював з ним на передовій згадував, що Василь брав участь у боях, відлучався на концерти і потім знову повертався на фронт, він не тільки воював, а й надсилав багато допомоги: «Це нічого, що Вася був не професійний військовий, а артист навчитися воювати, коли любиш свою країну, не складно, головне бажання і віра. Він на своєму прикладі показав, що таке любити Батьківщину по-справжньому. До речі, воїн з нього вийшов хороший. А ще він співав нам…» (Антоненко, День, 01.07.2016).

Втретє Василь Сліпак поїхав на Донбас 18 червня 2016 р. Він передавав гуманітарну допомогу своїм побратимам і планував залишитися на фронті до зими. 29 червня Василь Сліпак виконував бойове завдання як кулеметник і загинув у бою близько 6:00 від ворожої кулі снайпера калібру 12.7 мм. Побратим Василя Сліпака розповідав: «Була атака з боку Дебальцевого. Спочатку по позиціях військових ЗСУ стріляли з артилерії, пізніше пішли танки і піхота. Сліпак сидів за

кулеметом. Крім нього, снайпер підстрелив двох військових, стан середньої важкості» (Бобкова, «Львівська пошта, 03.07.2016»).

Журналістка Анна Лазарєва писала: «Василь Сліпак належав саме до цього тонкого суспільного прошарку аристократів духу, що живуть принципами. Тим, хто існує від кар'єрного призначення до премії, від крутої автівки до престижного відпочинку, його не зрозуміти. Слава, кар'єра, оплески, популярність, Василь все це мав, але ніколи самопросуванням не опікувався. «Україна понад усе» не було для нього банальним гаслом. Він жив Україною і помер за неї» (Верещиця, «Народна думка», 01.07.2016).

Прощання з Василем Сліпаком відбулося 30 червня 2016 р. у Дніпрі, а 1 липня 2016 р. у Львові Преосвященний владика Венедикт, єпископ-помічник Львівської Архієпархії УГКЦ відправив поминальне богослужіння в Гарнізонному храмі святих апостолів Петра і Павла. Тисячі львів'ян прийшли попрощатись із Василем Сліпаком. Під час винесення труни люди ставали навколішки та висловлювали свою повагу вигуками «Слава Україні!» та «Герої не вмирають». Похоронна процесія просувалась під спів «Дударика» на Личаківський цвинтар, де Василя Сліпака поховали на полі почесних поховань № 76 (Антоненко, День, 01.07.2016).

Керівник хорової капели «Дударик» Дмитро Кацал (син Миколи Кацала) у інтерв'ю для газети «День» згадував: «Ми листувалися. Востаннє у грудні 2015-го. Знаю, що останнім часом він почав відсікати від себе все зайве і в розмові з близькими людьми, і в естетиці, і в побуті... Він фактично випродав усе, бо збирався переїздити в Україну і «з кінцями» йти на війну. Мені здається, що в нього змінилася свідомість, бо він розумів, що біда точиться, війні немає кінця-краю. І мені здається, що він відчував, що там потрібен. Можливо, навіть у ролі жертви. Чи людини, котра за собою щось і когось поведе. Але йому вже і волонтерства ставало замало.... Він і це пережив. Тобто людина трансформувалася, ви розумієте куди...» (Кацал, День, 06.07.2017).

Президент України Петро Порошенко посмертно надав Василю Сліпаку звання Героя України (Голодрига, Експрес, 23.02.2017). Також він отримав звання кавалера ордена «За мужність» (посмертно) та кавалера ордена «Золота зірка» (посмертно) (Кацал, День, 06.07.2017).

У пам'ять про Василя Сліпака створено чимало пам'яток, зокрема на фасаді ліцею № 46 ім. В'ячеслава Чорновола Львівської міської ради (2016 р.), де навчався співак встановлено меморіальну дошку, на якій викарбувано: «Випускник школи. Співак. Патріот. Воїн. Він любив Україну. Він жив для України. Він дарував світові свій талант з іменем України і загинув за Україну. Його смерть – це важливий заповіт для прийдешніх поколінь, це приклад великої сили національної самосвідомості» (Домарацький, Високий замок, 18.10.2016).

Від дня смерті і до сьогодні пам'ять Василя Сліпака вшановують на вечорах пам'яті: в Києві в музеї Миколи Лисенка, де друзі й побратими Василя ділилися спогадами про нього та декламували вірші (Кривда, Голос України, 22.12.2017), у Львівській обласній філармонії, де у рамках циклу «Музичні вечори Людвіга ван Бетховена» обговорювали життя Василя Сліпака (Львівська пошта, 08.12.2016) та музейних виставках – у музично-меморіальному музеї Соломії Крушельницької (Каталог тематичних виставок, 2012–2016) і Львівському історичному музеї (Недоспівана пісня…, 18.12.2024). У Львівській національній філармонії ім. М. Скорика заснували Всеукраїнський конкурс молодих вокалістів імені Василя Сліпака, який підтримують брати загиблого бійця. Солістка Варшавської опери Ольга Пасічник зазначила: «Цей конкурс особливий не тільки тому, що Василь – патрон світової опери, а й тому, що він відрізняється від усіх своєю непідкупністю та чесністю. Саме таким був і сам Василь він ненавидів корупцію» (Ільїна, Львівська пошта, 23.12.2017). Також 2018 р. у прокат вийшов документальний фільм з анімаційними вставками «Міф. За що загинув Василь Сліпак?», у якому режисери Іван Ясній та Леонід Кантер показали головного героя у повсякденному житті (Міф. За що загинув Василь Сліпак?, 08.02.2018).

Життя і творчість Василя Сліпака – це приклад того, як високе мистецтво і патріотична відданість можуть поєднуватися в одній людині. Борець не лише досяг вершин у світовому оперному мистецтві, але й віддав своє життя за незалежну Україну.

Висновки. Василь Сліпак – це гідний приклад поєднання таланту, патріотизму та самопожертви. Його життя і творчість стали символом боротьби за незалежність України. Дослідження та висвітлення особистості Василя Сліпака дозволяє глибше зрозуміти процеси формування національної ідентичності та сприяє збереженню культурної спадщини. Пам'ять про нього продовжує нагадувати про важливість боротьби за свободу і справедливість. Таким чином, подальше дослідження та висвітлення постаті Василя Сліпака є актуальним і перспективним. Воно дозволить конкретніше зрозуміти процеси, які

відбуваються в сучасному українському суспільстві. Результати цього дослідження можуть бути корисними для широкого кола читачів: істориків, культурологів, мистецтвознавців, а також усіх тих, хто цікавиться історією України та її видатними особистостями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Недоспівана пісня» – виставка, присвячена Василю Сліпаку. URL: https://www.lhm.lviv.ua/event/nedospivana-pisnja-vistavka-prisvjachena-vasilju-slipaku.html
2. Антоненко А. Україна прощається з бійцем із позивним «Міф», який загинув на Донбасі. *День*. 2016. 1 липня.
3. Бобкова С. Тихі дні любові і миру. *Львівська пошта*. 2017. 3 червня.
4. Верещиця М. В останню путь провели Василя Сліпака. *Народна думка*. 2016. 1 липня.
5. Верещиця М. Корені загиблого на Донбасі оперного співака зі Мшани. *Народна думка*. 2016. 1 липня.
6. Вовк І. Василь Сліпак. Харків : Фоліо, 2020. 128 с.
7. Всесвітньо відомий оперний співак на фронті! Сильні слова Сліпака. URL: https://www.youtube.com/watch?v=tyPOT78cKI&ab_channel
8. Голодрига Ю. Василь Сліпак – Герой України. *Експрес*. 2017. 23 лютого.
9. Гумницька Н. Василь Сліпак. Ключ до феномену митця, героя, лицаря. *Слово Просвіти*. 2017. 13–19 липня.
10. Домарацький Р. Тут вчився Василь Сліпак. *Високий замок*. 2016. 18 жовтня.
11. Ільїна М. Той, хто творить історію. *Львівська пошта*. 2017. 23 грудня.
12. Каталог тематичних виставок (2012–2016 рр.) / Г. Тихобаєва [і ін.]. Музично-меморіал. музей С. Крушельницької у Львові.
13. Кацал Д. Музика любові й миру. *День*. 2017. 6 липня.
14. Кривда М. «Це так мало і так багато – любити свою землю!. *Голос України*. 2017. 22 грудня.
15. Музика любові й миру. Василь Сліпак : методико-бібліогр. матеріали / упоряд. : І. Лешнівська, Н. Письменна; ред. О. Букавіна; ред. І. Лешнівська; ЛОУНБ. Львів, 2018. 32 с.
16. Париж та Львів прощалися із маестро Василем Сліпаком, що загинув на фронті. URL: https://www.ugcc.fr/news/paryzh-ta-lvyv-proshhayutsya-yz-maestro-vasylem-slypakom-shho-zahynuv-na-fronty/
17. Пепа В. Від Батия – до імперії зла. *Літературна Україна*. 2016. 11 серпня.
18. Петренко К. За що помер Василь Сліпак: стрічку «Міф» про всесвітньо відомого оперного співака показали у Києві. 18.12.2020. URL: https://www. suspilne.media/culture/ 89308-u-kievi-pokazali-dokumentalnij-film-pro-zagiblogo-na-donbasi-opernogo-spivaka-vasila-slipaka/
19. Помер від кулі снайпера. ОУНівець розповів подробиці загибелі оперного співака на Донеччині. URL: https://www.tsn.ua/ato/pomer-vid-kuli-snaypera-gumenyuk-rozpoviv-podrobici-zagibeli-opernogo-spivaka-na-donechchini-682110.html
20. Урочиста меса для Героя. *Львівська пошта*. 2016. 8 грудня.
21. Фільм Міф 2018 онлайн українською мовою. URL: https://www. kinoukr.com/3659-mif.html

REFERENSES

1. «Nedospivana pisnia» – vystavka, prysviachena Vasyliu Slipaku. [“Unsung Song” is an exhibition dedicated to Vasyl Slipak]. URL: https://www.lhm.lviv.ua/ event/ nedospivana-pisnja-vistavka-prisvjachena-vasilju-slipaku.html. [in Ukrainian].
2. Antonenko A. (2016). Ukraina proshchaietsia z biitsem iz pozyvnym «Mif», yakyi zahynuv na Donbasi. [Ukraine says goodbye to a fighter with a positive «Myth» who died in Donbas]. Den. 1 lypnia. [in Ukrainian].
3. Bobkova S. (2017). Tykhi dni liubovi i myru. [Quiet days of love and peace]. Lvivska poshta. 3 chervnia. [in Ukrainian].
4. Vereshchytsia M. (2016). V ostanniu put provely Vasylia Slipaka. [Vasyl Slipak checked the last one]. Narodna dumka. 1 lypnia. [in Ukrainian].
5. Vereshchytsia M. (2016). Koreni zahybloho na Donbasi opernoho spivaka zi Mshany. [The roots of the famous Donbas opera singer are Mshany]. Narodna dumka.1 lypnia. [in Ukrainian].
6. Vovk I. (2020). Vasyl Slipak. [Vasyl Slipak]. Kharkiv: Folio. 128 p.[in Ukrainian].
7. Vsesvitno vidomyi opernyi spivak na fronti! Sylni slova Slipaka. [World famous opera singer at the front! Strong words of Slipak]. URL: https://www.youtube.com/ watch. [in Ukrainian].
8. Holodryha Yu. (2017) Vasyl Slipak – Heroi Ukrainy. [Vasyl Slipak – Hero of Ukraine]. Ekspres. 23 liutoho. [in Ukrainian].
9. Humnytska N. (2017). Vasyl Slipak. Kliuch do fenomenu myttsia, heroia, lytsaria. [Vasyl Slipak. The key to the phenomenon of washing, the hero, the knight]. Slovo Prosvity. 13–19 lypnia. [in Ukrainian].
10. Domaratskyi R. (2016). Tut vchyvsia Vasyl Slipak. [Vasyl Slipak studied here]. Vysokyi zamok. 18 zhovtnia. [in Ukrainian].
11. Ilina M. (2017). Toi, khto tvoryt istoriiu. [The one who makes history]. Lvivska poshta. 23 hrudnia. [in Ukrainian].
12. Kataloh tematychnykh vystavok (2012–2016 rr.). [Catalog of thematic exhibitions (2012-2016)]. / H. Tykhobaieva i in.]; Muzychno-memorial. Muzei S. Krushelnytskoi u Lvovi. [in Ukrainian].
13. Katsal D. (2017). Muzyka liubovi y myru. [Music of love and peace]. Den. 6 lypnia. [in Ukrainian].
14. Kryvda M. (2017). Tse tak malo i tak bahato – liubyty svoiu zemliu! [It is so little and so much – to love your land!]. Holos Ukrainy. 22 hrudnia. [in Ukrainian].

15. Muzyka liubovi y myru. (2018). Vasyl Slipak : metodyko-bibliohr. materialy / uporiad. : I. Leshnivska, N. Pysmenna; red. O. Bukavina; I. Leshnivska. Lviv. 32 p. [in Ukrainian].

16. Paryzh ta Lviv proshchalysia iz maestro Vasylem Slipakom, shcho zahynuv na fronti. [Paris and Lviv said goodbye to maestro Vasyl Slipak, who died at the front]. URL: https://www.ugcc.fr/news/paryzh-ta-lvyv-proshhayutsya-yz-maestro-vasylem-slypakom-shho-zahynuv-na-fronty. [in Ukrainian].

17. Pepa V. (2016). Vid Batyia – do imperii zla. [From Batia – to the evil empire]. Literaturna Ukraina. 11 serpnia. [in Ukrainian].

18. Petrenko K. Za shcho pomer Vasyl Slipak: strichku «Mif» pro vsesvitno vidomoho opernoho spivaka pokazaly u Kyievi. [That Vasyl Slipak died: In Kyiv, they showed the «Myth» line for the world-famous opera singer.]. URL: https://www.suspilne.media/culture/89308-u-kievi-pokazali-dokumentalnij-film-pro-zagiblogo-na-donbasi-opernogo-spivaka-vasila-slipaka. [in Ukrainian].

19. Pomer vid kuli snaipera. OUNivets rozpoviv podrobytsi zahybeli opernoho spivaka na Donechchyni. [Died from a sniper's bullet. OUNivets told the details of the death of an opera singer in Donetsk region]. URL : https://www.tsn.ua/ato/pomer-vid-kuli-snaypera-gumenyuk-rozpoviv-podrobici-zagibeli-opernogo-spivaka-na-donechchini-682110.html. [in Ukrainian].

20. B/a. (2016). Urochysta mesa dlia Heroia. [Urochysta mesa dlia Heroia]. Lvivska poshta. 8 hrudnia. [in Ukrainian].

21. Film Mif 2018 onlain ukrainskoiu movoiu URL: https://kinoukr.com/3659-mif.html. [in Ukrainian].